

VEGYESEK.

Vasbánya-nyitás Vác mellett 1727-ben. A török kiűzése után a rég feledésbe ment bányákat újra kutatni kezdték, s több helyen teljesen új bányákat is nyitottak. Egyes élelmes emberek pénzt és fáradságot nem kímélve, kiváltságleveleket szereztek maguknak új bányák megnyitására, vagy nemes érczek kutatására. A 17. század utolsó évtizedében ilyen szereztek Bencze Nándor és társai Visegrád vidékére; Hrabovszky János 1699. márcz. 17-én kapta a privilegiumot arany, ezüst és más érczek kutatására. Ez a Hrabovszky maga nem boldogulván, 1698-ban társul szegődött K o l l b a c h e r L a m p e l M á t y á s h o z a budai harminczad ellenőréhez. Az ügynek élére nemsokára ez a Kollbacher került, s 1698-ban újabb kiváltságért folyamodott a maga és társai nevében. A kért kiváltságot 1700. ápril. 23-án meg is kapta (Hungr. Denkbuch 438. köt. és Liber Regius 1700.) A privilegium kimondja, hogy a társulat feje Kolbacher. A szövetkezett társak új bányákat nyithatnak, s az általuk nagy költséggel felfedezetteket tovább munkálhatják a magyar bányatörvény értelmében. A termelt aranyat, ezüstöt egyenest Budára kell szállítaniok, ahol a kamarai administráció a törvényes módon beváltja. A justertit valamint a földesur jogait érvényben kell tartaniok.

Kollbacher 1727-ben, a mikor már a budai kamarai tanácsos volt, újabb kiváltságért folyamodott. Folyamodásában elmondja, hogy Isten különös kegyelméből, V á c z és M a r o s k ö z ö t t, m á s f é l ó r á n y i r a a D u n a p a r t j á t ó l, N ó g r á d m e l l e t t 1720-ban vasérczre bukkant. A kutatást saját költségein nagy erővel folytatta, s most már annyi vaskó áll rendelkezésre, hogy abból legalább 7000 mázsa tiszta vas lesz. Húsz mázsa vasból próbaképp különféle tárgyakat készítettett, s a bécsi mesterek bizonyossága szerint az ércz elsőrendű vas, melyből a legkiválóbb aczél lehet készíteni. Ez a vasbánya — írja Kollbacher — nagy jelentőségű Magyarországra nézve, mert e vasárúk terén jelentékeny olcsóságot fog létrehozni; s a mi pénz eddig a vasneműekért külföldre vándorolt, az ezentúl az országban marad. A Duna mentén fekvő végházak és fegyvergyárak ezentúl nem szorulnak külföldi vasra! Mindezeket figyelembe vevén, e nagy jelentőségű ügy megérdemli, hogy az udvari kamara jóindulattal támogassa. Kollbacher tehát védelmet és kiváltágot kér a maga és társai számára.

Az udvari kamara nem nagy örömmel vette Kolbacher folyamodását; éppenséggel nem lelkesedett azon, hogy Magyarország ezentúl maga láthatja el magát vasneművel. Mert hisz a mennyit nyer e révén Magyarország, épp annyit vesz Stájerország, a mely eddig valóságos monopolium gyanánt üzte a vaskereskedést Magyarországon. Már pedig az udvari kamara előtt előbbre való volt Stájerország érdeke, mint Magyarorszáké. Ezért tehát 1727. június 7-én tudatta Kollbacherrel, hogy a bánya művelésére megadja ugyan az engedélyt, de csak oly feltétel alatt, hogy oda vasat nem szállít, a hol stájerországi vasat szoktak használni! („hac conditione, dass er das erzaigte Eysen dahin nicht bringen solle, wohin das Steyerische seinen Verschleiss hat“) Ez ő felségének is — úgymond — legkegyelmesebb akarata és véleménye!

(Köz. pénz. levélt. Hongr.)

Dr. Takáts Sándor.

Németek telepítése Tokaj vidékére. III. Károly uralkodása alatt az udvari kamara azon elvből indulván ki, hogy Magyarországot mint a kereszténység védő bástyáját, szükséges és czélszerű dolog jóra való német családokkal elársztani, megbízott ügynökeivel megjáratta a német birodalmat, s Magyarországra vitette, a kik biztató ígéreteinek hitelt adtak. Így 1722-ben Krausz Ferencz Albert (Oberverwalter) vezetése alatt 600 német családot vitetett a temesi Bánságba. III. Károly a részükre 1722. márcz. 30.-án kiállított útlevéllal a beköltözőket valamint minden magukkal hozott dolgaikat a vámok és harminczadok alól felmentette. Hogy a kiköltözésnek semmi se állja útját, 1722. ápril. 20.-án külön felszólítást intézett a mainzi választó fejedelemhez („Requisitoriales an Khur Mainz wegen Entlassung und frey Passirung der nacher Hungarn ziehen wollenden Unterthanen“), hogy a kiköltözést ne akadályozza.

Néhány évvel később az udvari kamara a tokaji uradalomhoz tartozó Rakamaz községet kívánta betelepíteni; mivel e termékeny hely teljesen elnéptelenedett. Hogy a telepítés teljes sikerrel járjon, az udvari kamara 1728. június 11-én szerződést kötött Falck Ferencz Jánossal (Kays. Cameral Oberverwalter). A szerződés szerint Falck kötelezte magát, hogy saját költségén 150 német családot hoz a birodalomból Budáig, még pedig olyakat, kik a föld- és a szőlőművelésben eléggé jártasak. Falck minden beköltözőt német család után 4 frt-ot kap a kamarától. Budáról már a kamarai hivatalnokok szállítják a beköltözőket a Rakamazra. Falck a költözni óhajtók szabad kivezetésére birodalmi patenseket kap. A települők részére az udvari kamara a következőket állapította meg Falck-kal: minden települő paraszt 20 bécsi ölszéles és 30 öl hosszú házhelyet, 30 bécsi hold szántóföldet, 6 hold rétet és szabad legelőt kap. Az épületlét a sóhivatal mérsékelt áron adja, s azt a települők négy évi részletben fizethetik meg. Fajzásra az ugynevezett beregi erdőben jelölnek ki részükre területet, még pedig ingyen, s csak erdő kipusztítását nem engedik nekik meg. Az utazás költségei fejében, a